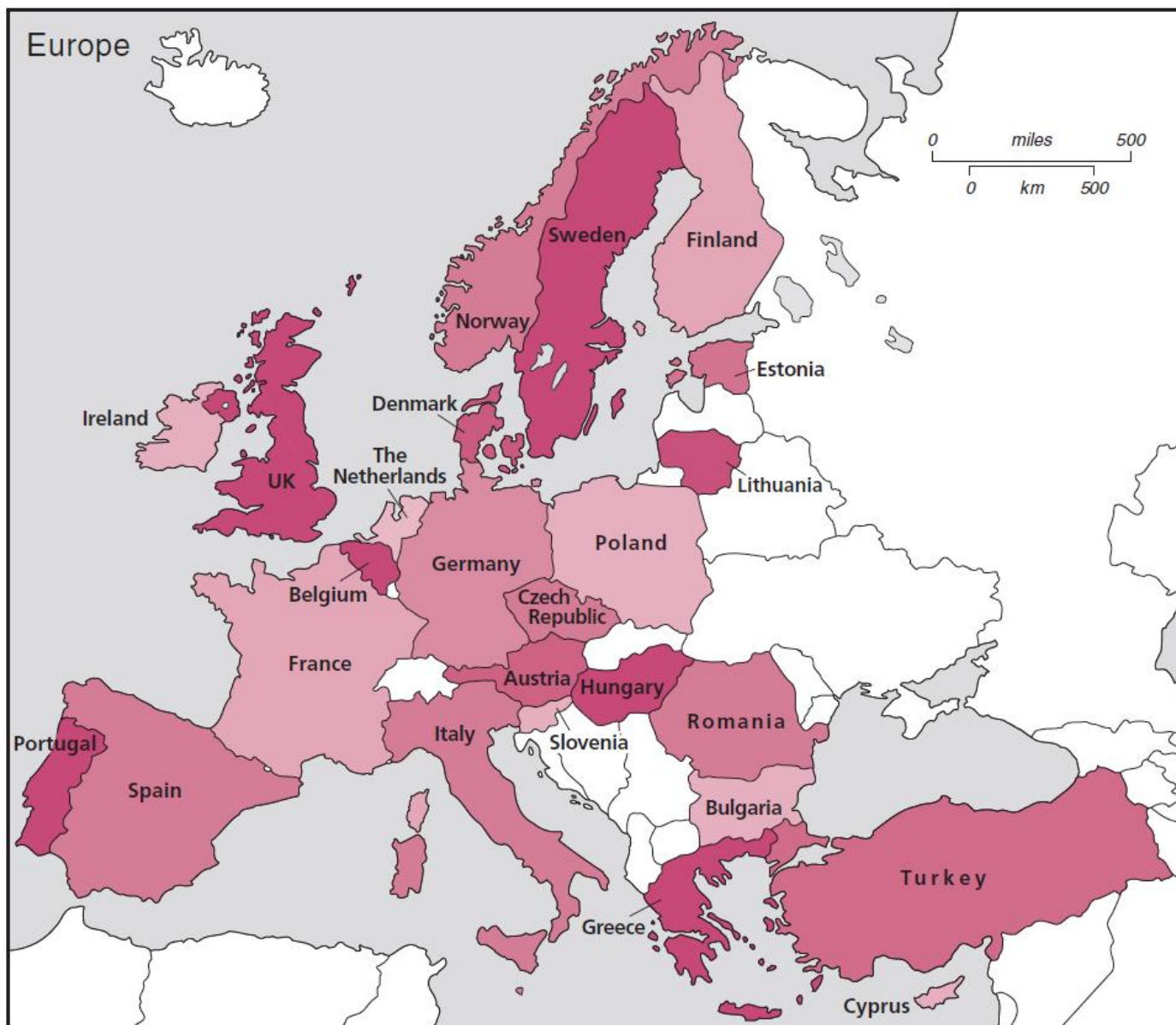

Ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży w sieci oraz ich konsekwencje

Lucyna Kirwil
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
Warszawa
EU Kids Online - PL

lucyna.kirwil@swps.edu.pl

VIII Ogólnopolska Konferencja „Pomoc dzieciom-ofiarom przestępstw”
24-25 października 2011, Warszawa

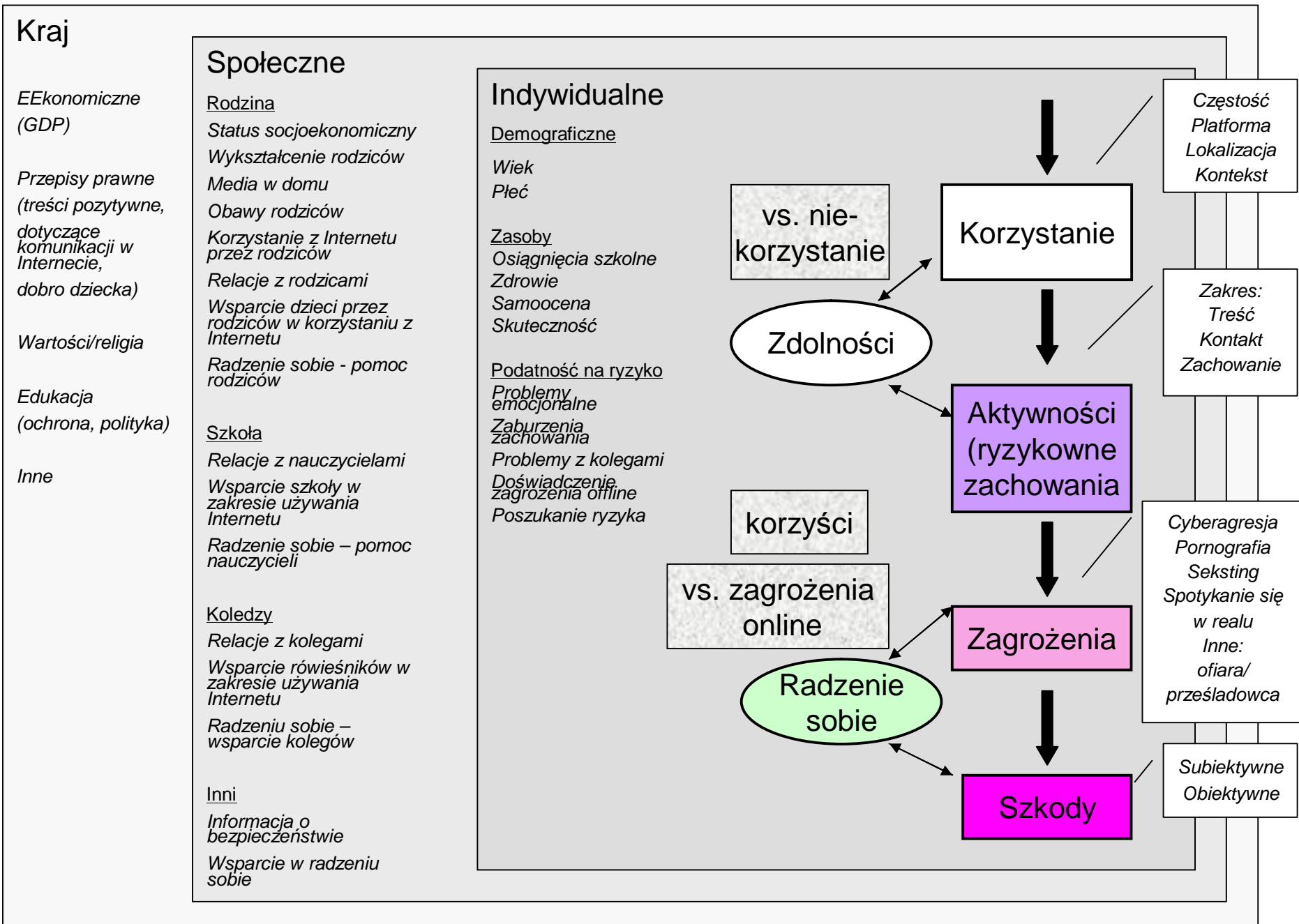

'Europa'

- 25 krajów
- Zakres: kraje duże/małe, północne/południowe, „stare/nowe” etc.
- 1000 wywiadów z dziećmi w każdym kraju
- Wiek: 9-16 lat
- Próba losowa

Ogólny model teoretyczny badań EU Kids Online II

(Livingstone, Haddon i in., 2010)

Ryzykowne zachowania – jakie?

- Szukanie przyjaciół online
- Dodanie nieznajomych z internetu do listy przyjaciół lub listy adresowej
- Wysyłanie własnych danych personalnych osobom których nie spotkało się twarzą w twarz
- Wysyłanie fotografii siebie (filmu wideo) osobom, których nie spotkało się twarzą w twarz
- Udawanie kogoś innego w internecie niż się jest w rzeczywistości (Livingstone i Helsper, 2007)

Klasyfikacja zagrożeń napotykanych w sieci

(Livingstone, Haddon i in., 2010)

Sfera	Ekspozycja na treści (zawartość)	Kontakt (zainicjowany przez innych)	Zachowanie własne
Agresja	Przemoc/ okrucieństwo/ drastyczne sceny	Dręczenie/znęcanie się/napastliwość ze strony innych	Dręczenie/napastliwość w stosunku do innych
Seks	Pornografia	Uwodzenie	Seksting
Wartości	Rasizm/ nienawiść	Perswazja ideologiczna	Samouszkodzenia
Rynkowe, komercyjne	Marketing, perswazja	Naruszanie prywatności, wykorzystywanie danych osobistych	Pirackie ściąganie materiałów, hazard online

Kirwil: Ryzyko w sieci... 8 Konf.

'Pomoc dzieciom' 25.10.2011

Rozumienie negatywnych skutków zagrożeń internetowych:

- Skutki negatywne nieprzewidywane (przypadkowe) i przewidywane (np. w wyniku ryzykownej aktywności eksploracyjnej)
- Skutki negatywne bezpośrednie (napotkanie zagrożenia, np. cyberagresji) i pośrednie (niepodejmowanie żadnej aktywności w Internecie)
- Skutki negatywne doraźne, krótkotrwałe (doznana chwilowa przykrość, dyskomfort) i odroczone, długotrwałe (zalegające negatywne emocje, dyskomfort, stres).
- Skutek negatywny doraźny jako **napotkanie zagrożenia**;
- Skutek negatywny jako **doświadczenie mało intensywnej negatywnej emocji** z powodu napotkania zagrożenia: obawa, wstyd, irytacja, smutek, żal;
- Skutek negatywny jako **doświadczenie silnej emocji** (lęk, strach, złość, trauma);
- Skutek negatywny jako **zaleganie intensywnej emocji** (lęk, poczucie winy, poczucie wstydu, zgeneralizowana złość);
- Skutek negatywny odroczone jako **bardzo długie zaleganie w czasie** (np. przez pół roku) **negatywnych emocji** (panika, strach, wybuchy gniewu).

Nasz wskaźnik to szkoda psychologiczna, krzywda w wyniku doświadczenia zagrożenia, czyli duża intensywność przeżywanych negatywnych emocji oraz przedłużony czas ich trwania po doświadczeniu zagrożenia.

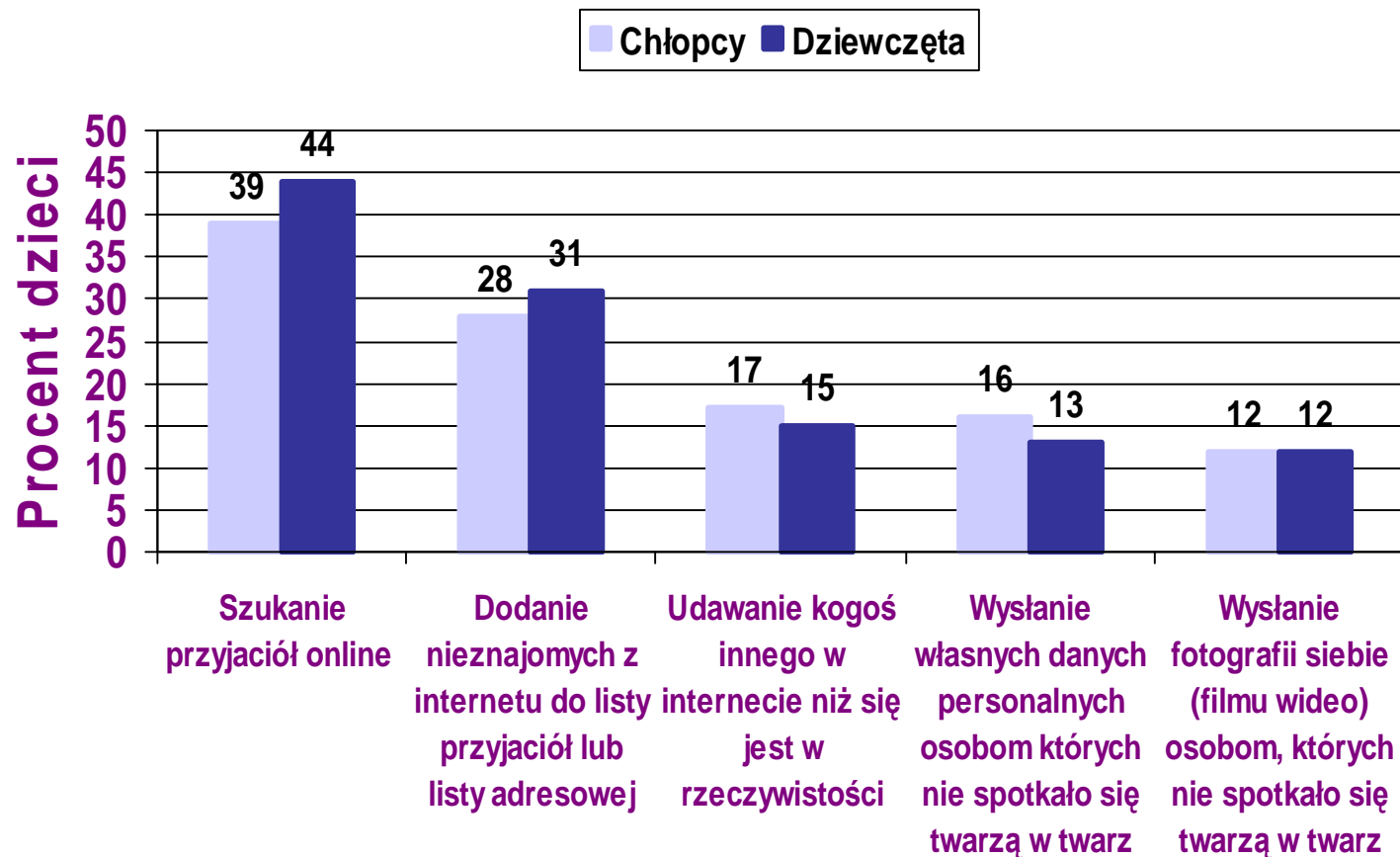
Radzenie sobie z zagrożeniami internetowymi:

- Nieradzenie sobie: bezradność
- Nieradzenie sobie: bierność, czekanie
- Nieradzenie sobie: błędne strategie (odwet)
- Nieradzenie sobie: negatywne emocje (wstyd, poczucie winy)
- Radzenie sobie konstruktywne: próby rozwiązania problemu, prośby o pozostawienie w spokoju.

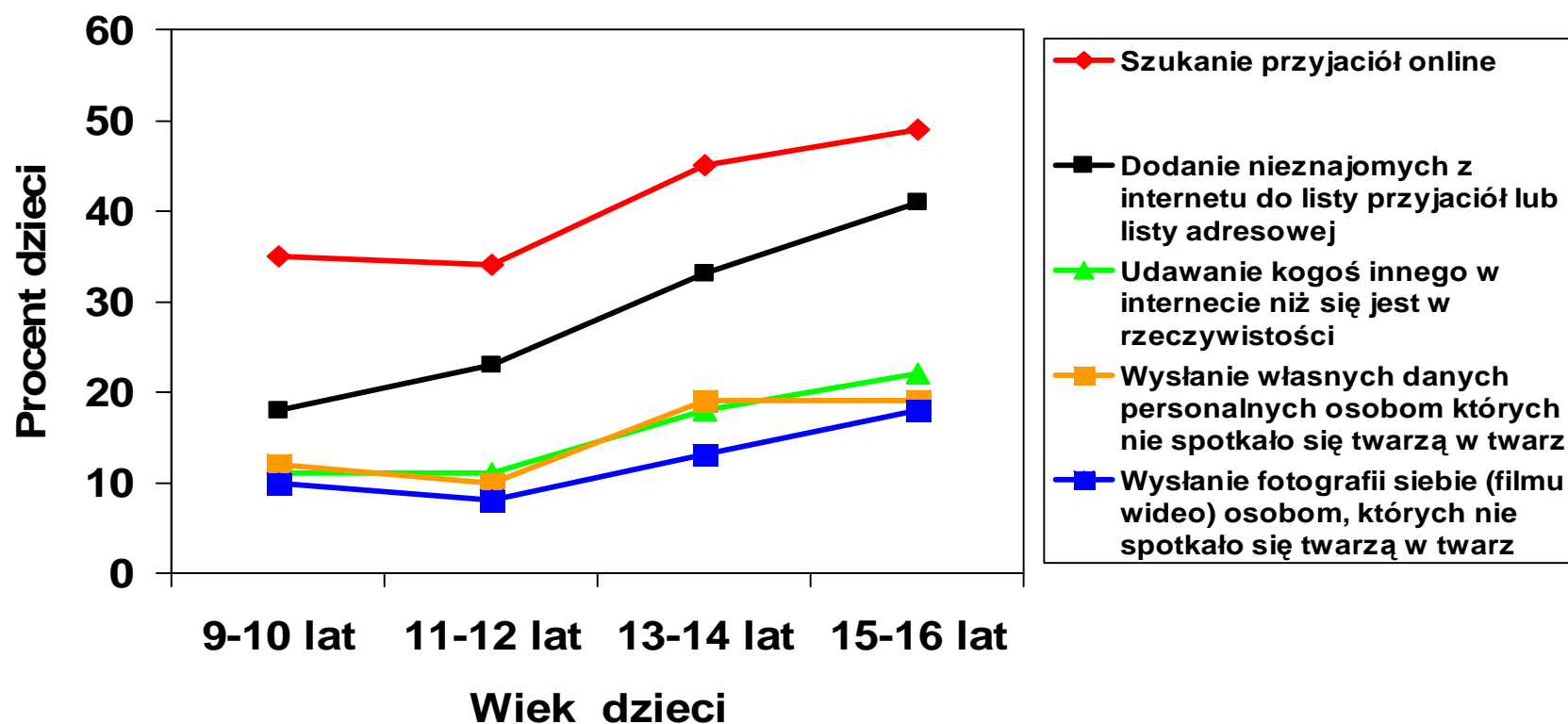
Podjęmowanie ryzykownych zachowań w sieci przez dzieci i młodzież

Skala ryzykownych zachowań w internecie

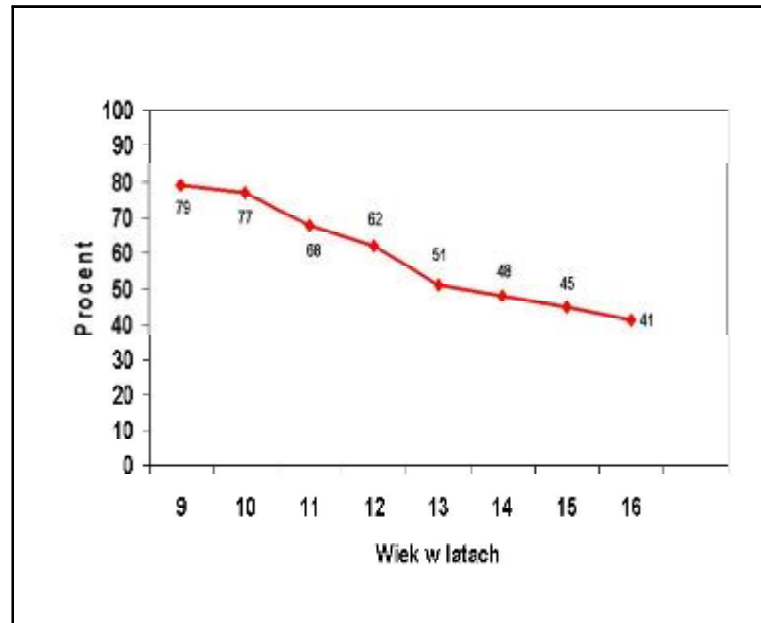
Ryzykowne zachowania w internecie w ostatnim roku

Skala podejmowania zachowań ryzykownych w Internecie: odsetek dzieci podejmujących ryzyko w internecie rośnie z wiekiem

Powszechność doświadczania zagrożeń internetowych przez dzieci

Odsetek dzieci i młodzieży w wieku od 9 do 16 lat, które nie doświadczyły żadnego zagrożenia w Internecie maleje z wiekiem

Rzeczywiste zagrożenia doświadczane przez dzieci i młodzież online

I. Zagrożenie cyberagresją – skala skutków

Cyberagresja – skala skutków (jaka reakcja i ile czas trwała)

Jaka reakcja na cyberagresję?	N PL	Procent PL (z N=45*)	Procent UE (z N=1324)
Odczuwana bardzo duża lub wyraźna przykrość	14+10=24	31,1%+22,2% Razem 53,3%	20,6%+24,8% Razem 45,4%
Odczuwana mała przykrość	11	24,4%	35,9
Brak odczucia przykrości	10	22,2%	18,7
Ile trwała reakcja?		Procent PL (z N=45)	Procent UE (z N=1065)
Przeszło od razu	16	41,0%	43,0%
Trwała kilka dni	18	46,2%	39,0%
Trwała kilka tygodni	5	12,8%	10,0%
Trwało kilka miesięcy	0	0,0%	8,0%

* PL: 53 badanych doświadczyło cyberagresji, ale tylko 45 odpowiedziało, jak na nią zareagowało emocjonalnie.

Uwaga: PL=dane dla Polski, UE=średnie dane dla Europy – 25 krajów. Procenty dla PL zastosowano tylko w celu ilustracji, nie można ich uogólniać na całą populację.

Rzeczywiste zagrożenia doświadczane przez dzieci i młodzież online

II. Ekspozycja na treści związane z seksem (pornografią) – skala skutków

Ekspozycja na treści związane z seksem – skala skutków (jaka reakcja i ile czasu trwała?)

Jaka reakcja na kontakt z treściami związanymi z seksem?	N PL	Procent PL (z N=39*)	Procent UE (z N=864)
Odczuwana bardzo duża lub wyraźna przykrość	15	Razem 40,5%	15,5%+28,1% Razem 43,6%
Odczuwana mała przykrość	15	40,5%	42,8%
Brak odczucia przykrości	7	18,9%	13,7%
Ile trwała reakcja?		Procent PL (z N=29)	Procent UE (z N=777)
Przeszło od razu	18	62,1%	62,9%
Trwała kilka dni	10	34,5%	30,4%
Trwała kilka tygodni	1	3,4%	4,9%
Trwało kilka miesięcy	0	0,0%	1,8%

* PL: 123 badanych miało kontakt z treściami związanymi z seksem, ale tylko 37 odpowiedziało, jak zareagowało emocjonalnie na tę ekspozycję.

Uwaga: PL=dane dla Polski, UE=średnie dane dla Europy – 25 krajów. Procenty dla PL zastosowano tylko w celu ilustracji, nie można ich uogólniać na całą populację.

Rzeczywiste zagrożenia doświadczane przez dzieci i młodzież online

III. Otrzymywanie wiadomości związanych z seksem

(zagrożenie sekstingiem - skala skutków)

Otrzymywanie wiadomości z podtekstem seksualnym – skala skutków (jaka reakcja i ile czasu trwała?)

Jaka reakcja na wiadomości z podtekstem seksualnym?	N PL	Procent PL (z N=20*)	Procent UE (z N=1324)
Odczuwana bardzo duża lub wyraźna przykrość	4+7	20%+35% Razem 55%	14,3%+30,3% Razem 44,6%
Odczuwana mała przykrość	8	40,0%	45,0%
Brak odczucia przykrości	1	5,0%	10,4%
Ile trwała reakcja?		Procent PL (z N=16)	Procent UE (z N=456)
Przeszło od razu	6	37,5%	55,3%
Trwała kilka dni	8	50,0%	36,0%
Trwała kilka tygodni	2	12,5%	7,0%
Trwało kilka miesięcy	0	0,0%	1,8%

* PL: 97 badanych otrzymało takie wiadomości, ale tylko 20 odpowiedziało, jak zareagowało emocjonalnie na otrzymanie takiej wiadomości.

Uwaga: PL=dane dla Polski, UE=średnie dane dla Europy – 25 krajów. Procenty dla PL zastosowano tylko w celu ilustracji, nie można ich uogólniać na całą populację.

Rzeczywiste zagrożenia doświadczane przez dzieci i młodzież online

IV. Spotykanie znajomych z internetu w realu

Spotkanie offline z nieznanym z Internetu – skala skutków (jaka reakcja i ile czasu trwała)

Jaka reakcja na spotkanie F2F?	N PL	Procent PL (z N=9*)	Procent UE (z N=198)
Odczuwana bardzo duża lub wyraźna przykrość	1+3=4	11,1%+33,3% Razem 44,4%	16,2%+9,6% Razem 25,8%
Odczuwana mała przykrość	4	44,4%	29,8%
Brak odczucia przykrości	1	11,1%	44,4%
Ile trwała reakcja?		Procent PL (z N=9)	Procent UE (z N=141)
Przeszło od razu	7	87,5%	61,0
Trwała kilka dni	1	12,5%	26,2
Trwała kilka tygodni	0	0,0%	12,8
Trwało kilka miesięcy	0	0,0%	0,0%

* PL: **tylko 9** badanych odpowiedziało na pytanie o kontakty z nieznanymi.

Uwaga: PL=dane dla Polski, UE=średnie dane dla Europy – 25 krajów. Procenty dla PL zastosowano tylko w celu ilustracji, nie można ich uogólniać na całą populację.

Radzenie sobie przez dzieci i młodzież z zagrożeniami internetowymi

I. Radzenie sobie z cyberagresją:

- radzi sobie około połowa atakowanych w internecie;
- co piąte dziecko nie podejmuje żadnych środków zaradczych

Strategie radzenia sobie	% PL N=45	% UE N=1184
Próby rozwiązania problemu	40,0	36,0
Prośba do agresora, żeby dał spokój	24,4	27,0
Nadzieja, że problem sam się rozwiąże	17,8	22,8
Poczucie winy, że coś poszło źle	8,9	10,8
Próby odwetu	6,7	14,5
Żadna z powyższych	22,2	18,6

II. Radzenie sobie z ekspozycją na treści związane z seksem:

- mało dzieci radzi sobie z tym zagrożeniem;
- nie podejmuje żadnych środków zaradczych od 45 do 60 % dzieci

Strategie radzenia sobie	% PL N=35	% UE N=864
Próby rozwiązania problemu	14,3	17,1
Nadzieja, że problem sam się rozwiąże	11,4	24,4
Poczucie winy, że coś poszło źle	14,3	11,0
Żadna z powyższych	60,0	44,7

III. Radzenie sobie z otrzymywaniem wiadomości o treści seksualnej:

- radzi sobie co piąte dziecko; - polskie dzieci nie mają poczucia winy w związku z otrzymywaniem tych wiadomości;
- co trzecie dziecko nie podejmuje żadnych środków zaradczych

Strategie radzenia sobie	% PL N=23	% UE N=506
Próby rozwiązania problemu	17,4	16,8
Prośba o pozostawienie w spokoju	13,0	13,6
Nadzieja, że problem sam się rozwiąże	26,1	21,9
Poczucie winy, że coś poszło źle	0,0	6,3
Próby odwetu	0,0	2,0
Żadna z powyższych	34,8	31,4

IV. Radzenie sobie z konsekwencjami spotkań F2F z osobami poznanymi w internecie

- radzi sobie co szóste dziecko; co szóste dziecko ma też nadzieję, że problem sam się rozwiąże;
- co trzecie dziecko nie podejmuje żadnych środków zaradczych

Strategie radzenia sobie	PL N=9	% UE N=201
Próby rozwiązania problemu	2	15,9
Nadzieja, że problem sam się rozwiąże	3	15,4
Prośba o pozostawienie w spokoju	0	9,0
Poczucie winy, że coś poszło źle	3	6,5
Próby odwetu	2	5,5
Żadna z powyższych	1	30,8

Wnioski

A. Jaka jest skala zagrożeń internetowych i ich skutków dla dzieci w wieku 9-16 lat?

- 1) Najczęstsze jest zagrożenie najbardziej poważne: **nawiązywanie kontaktów z nieznajomymi w Internecie** (co 5 dziecko), ale tylko 5% doświadcza cyberagresji (25% tych, którzy są napastowani).
- 2) Podobnie częsta jest **ekspozycja na treści związane z seksem** (co 5 dziecko, w internecie prawie dwoje dzieci na troje (59%).
- 3) Agresja rówieśnicza dotyka co szóste dziecko, a **agresja elektroniczna** prawie co trzecie dziecko z tej grupy (29%).
- 4) Najrzadsze jest otrzymywanie wiadomości z podtekstem seksualnym (około 13%).
- 5) Polskie dane dla oceny rzeczywistych skutków pochodzą od bardzo niewielu dzieci, trudno więc generalizować te wyniki na całą populację. Ale z danych dla całej UE wynika, że najczęściej dzieci doświadczających zagrożeń internetowych **odczuwa negatywne emocje z powodu cyberagresji i otrzymywania wiadomości z podtekstem seksualnym** (około 90%) i ekspozycji na treści związane z seksem (ponad 86%), a najmniej z powodu **spotkania F2F nieznajomych** (około 56%).
- 6) Jednak **najwięcej silnych emocji budzą zagrożenia cyberagresją i sextingiem** (dla obu zagrożeń u około 45 % dzieci). Z powodu doświadczenia tych zagrożeń emocje negatywne również zalegają najdłużej.
- 7) Ale dzieci polskie są dość odporne na te zagrożenia. Żadne nie podało, że myśli związane z napotkanymi zagrożeniami zalegały ponad kilka miesięcy.

B. Jakie są sposoby radzenia sobie przez dzieci w wieku 9-16 lat na doświadczanie zagrożeń internetowych?

- 1) Najbardziej powszechnymi reakcjami są: aktywne podejmowanie prób zaradzenia sytuacji oraz pozostawanie w biernej nadziei, że problem rozwiąże się sam. Na trzecim miejscu są prośby o pozostawienie w spokoju.
- 2) Cztery na dziesięć dzieci doświadczonych cyberagresją podejmuje aktywne próby poradzenia sobie z sytuacją, ale pozostałe zagrożenia mobilizują konstruktywne strategie znacznie rzadziej.
- 3) Zwraca uwagę stosunkowo częste stosowanie niekonstruktywnej strategii samoobwiniania się, prowadzącej do zalegania negatywnych emocji, zwłaszcza w przypadku ekspozycji na treści związane z seksem.
- 4) Niekonstruktywne jest też podejmowanie prób odwetu, zwłaszcza w przypadku agresji i spotkań z nieznajomymi.
- 5) Zwraca uwagę stosunkowo niska powszechność pokojowych sposobów zaradczych (prośby o pozostawienie w spokoju).

C. Podejmowanie przez dzieci i młodzież ryzyka online a radzenie sobie z zagrożeniami internetowymi i ich negatywnymi skutkami

Podjęcie przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych online ma negatywne skutki w postaci podwyższonego ryzyka doświadczania zagrożeń internetowych i działań ze strony użytkowników sieci.

Należy zapytać, czy dziecko podejmuje zachowania ryzykowne w internecie czy nie, nie ma znaczenia intensywności negatywnych emocji i wielkości szkody emocjonalnej, jakiej doświadcza z powodu zagrożenia.

Podjęcie zachowań ryzykownych w internecie ma natomiast znaczenie dla radzenia sobie z negatywnymi skutkami doświadczonych zagrożeń.

Częściej dziecko podejmuje ryzykowne zachowania internetowe, tym bardziej jest prawdopodobne, że będzie reagowało samoobwinianiem albo odwetem, albo obydwojema reakcjami jednocześnie.

Należy pamiętać, że dzieci podejmujące ryzykowne zachowania w Internecie, nie umieją reagować na zagrożenia konstruktywnie. Ich własne reakcje mogą prowadzić albo do pogłębiania się procesu wiktymizacji (jeżeli obwiniają siebie za to, co się stało), albo do eskalacji agresji w relacji z agresorem czy nieznanym osobą w internecie (jeżeli reagują odwetem).

Konieczne jest zwrócenie uwagi dzieciom na skutki bierności oraz odwetowego bądź samowinianię sposobu reagowania na zagrożenia internetowe. Konieczne jest objęcie dzieci starannością dotyczącą bezpiecznego radzenia sobie z napotkanymi w internecie zagrożeniami.

Dziękuję.
Zapraszam do lektury raportów z badań.

www.eukidsonline.net

lucyna.kirwil@swps.edu.pl